

HÀNG GIẢ VÀ VẤN ĐỀ ĐẶT RA TRONG CÔNG TÁC BẢO VỆ QUYỀN LỢI NGƯỜI TIÊU DÙNG

Nguyễn Mạnh Hùng

Phó Chủ tịch, Tổng thư ký - Hội TC và BVNTD VN

Trước hết phải thấy rằng, vấn nạn hàng giả, xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ không phải chỉ xảy ra ở nước ta mà còn là vấn nạn chung trên thế giới, ngay cả ở những nước phát triển; không phải bây giờ mới có, mà đã tồn tại hàng trăm năm nay. Sở hữu trí tuệ ngày càng trở nên quan trọng và không thể thiếu trong các Hiệp định tự do thương mại giữa các nước.

Ở nước ta, nhà nước đã sớm ban hành các văn bản quy phạm pháp luật để điều chỉnh lĩnh vực này. Từ năm 1982, Pháp lệnh trừng trị các tội đầu cơ, buôn lậu, làm hàng giả, kinh doanh trái phép đã được ban hành. Tội sản xuất, buôn bán hàng giả đã được ghi trong Bộ Luật hình sự từ năm 1985. Năm 1999, Thủ tướng Chính phủ đã ra Chỉ thị số 31/1999/CT-TTg về đấu tranh chống sản xuất và buôn bán hàng giả. Tiếp đến năm 2008, Thủ tướng Chính phủ lại ban hành Chỉ thị 28/2008/CT-TTg về một số biện pháp cấp bách chống hàng giả, kém chất lượng.

Phải khách quan mà nói, công tác thực thi cũng ngày càng được đẩy mạnh. Các lực lượng chức năng, như Công an, Quản lý thị trường, Hải quan, Thanh tra chuyên ngành của các Bộ, Ngành vv... đã kiểm tra, phát hiện, thu giữ một lượng lớn hàng giả, hàng vi phạm quyền sở hữu trí tuệ, không chỉ làm giảm thiệt hại đáng kể cho người tiêu dùng mà còn góp phần bảo vệ thương hiệu cho những đơn vị sản xuất, kinh doanh chân chính, tạo môi trường thu hút đầu tư nước ngoài.

Tuy nhiên, cũng phải thừa nhận rằng tình trạng sản xuất, buôn bán hàng giả đang ngày càng diễn biến phức tạp. Người tiêu dùng rất lúng túng trước một thị trường hàng hóa phong phú, đa dạng, nhưng thật, giả khó lường. Có thể thấy hàng giả xuất hiện ở hầu hết các lĩnh vực trong đời sống kinh tế xã hội. Từ hàng tiêu dùng đến vật tư, máy móc, thiết bị, tiền, văn bằng, chứng chỉ, đặc biệt là hàng giả

có liên quan đến sức khỏe, tính mạng người tiêu dùng, như thuốc chữa bệnh, thực phẩm chức năng, mỹ phẩm vv...

Về hàng tiêu dùng, có đủ loại từ giá trị thấp, như bao diêm, bật lửa, quần áo, giày dép, túi xách, khóa cửa, xe đạp ...đến giá trị cao, như đồng hồ, điện thoại, máy ảnh, ti vi, máy điều hòa, vàng (quảng cáo vòng vàng nano nhưng qua phân tích, trên 62 % đồng, trên 36% kẽm, còn lại là sắt, chì, niken, thiếc, titan; vàng miếng giả, vàng nữ trang trong lõi độn tạp chất nhôm, đồng, kẽm); từ sản phẩm vật chất, đến sản phẩm tinh thần như băng, đĩa, máy nghe nhạc, tác phẩm hội họa, tác phẩm văn học, sách giáo khoa vv...

Về vật tư, máy móc, thiết bị như thóc giống, phân bón hóa học, thuốc trừ sâu, thuốc diệt cỏ, thức ăn gia súc, sắt thép, xi măng, ống nhựa, dây điện, sơn quét tường, linh kiện kỹ thuật số, thiết bị vệ sinh, sen vòi tắm, thiết bị mạng, điện kế điện tử, máy động lực giả vv...

Đáng chú ý là những mặt hàng liên quan đến khỏe người tiêu dùng. Từ thực phẩm ăn, uống vào, như sữa, bánh kẹo, mật ong, trứng gà, tai lợn, bột ngọt, nước mắm, bia, rượu, nước giải khát; đến thuốc đông, tây y, như thuốc chống sốt rét, thuốc kháng sinh đặc hiệu, thuốc nam, dầu xoa, sâm Hàn Quốc. Có lẽ điển hình nhất của thuốc giả là vụ thuốc chữa ung thư làm từ than tre. Thực phẩm chức năng có tên gọi “Trà túi Đan Sâm” dùng cho người cao huyết áp, nhưng khi sử dụng, huyết áp không hạ mà lại tăng. Có vụ thực phẩm chức năng giả bị cơ quan chức năng phát hiện thu giữ hàng chục tấn. Liên quan đến sức khỏe còn phải kể đến mặt hàng mỹ phẩm. Không ít người tiêu dùng là nạn nhân của mỹ phẩm giả.

Cũng phải kể đến hàng giả có liên quan đến an ninh, như tiền Việt Nam giả có mệnh giá 50.000 đ, 100.000 đ, 500.000 đ, có vụ bị cơ quan công an thu giữ đến 300 triệu đồng, NDT, USD giả; bằng cấp, giấy tờ giả vv...

Không chỉ kỹ thuật sản xuất ngày càng tinh vi, mà phương thức kinh doanh thời thương mại điện ngày càng “lên ngôi” nhưng cũng khó kiểm soát, quyền lợi người tiêu dùng càng trở nên mong manh trước nạn hàng giả.

Trước tình hình trên, vấn đề đặt ra trong công tác bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng hiện nay trước nạn hàng giả là gì? Ở góc độ một tổ chức xã hội bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng, xin được nêu ra một số vấn đề cần quan tâm như sau:

1) Bảo đảm quyền được an toàn:

Được bảo đảm an toàn tính mạng, sức khỏe, tài sản là một trong 8 quyền của người tiêu dùng theo Luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng. Tuy nhiên, hàng giả là một trong những tác nhân gây nhiều rủi ro nhất về quyền được bảo đảm an toàn của người tiêu dùng. Không ít người tiêu dùng đã trở thành nạn nhân của thuốc giả, thực phẩm chức năng giả, mỹ phẩm giả. Có bệnh nhân gửi đơn khiếu nại đến Hội do sử dụng một loại thực phẩm chức năng có tên gọi “Tâm não kang” sức khỏe lại càng xấu đi.

Vì vậy, chống sản xuất, buôn bán hàng giả không chỉ bảo vệ thương hiệu cho doanh nghiệp làm ăn chính đáng, mà chính là bảo đảm quyền được an toàn cho người tiêu dùng.

2) Bảo đảm quyền được cung cấp thông tin:

- Được cung cấp thông tin chính xác, đầy đủ về tổ chức, cá nhân kinh doanh hàng hóa, dịch vụ; nguồn gốc xuất xứ hàng hóa và thông tin cần thiết khác về hàng hóa, dịch vụ là một trong 8 quyền của người tiêu dùng theo luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng.

- Lừa dối hoặc gây nhầm lẫn cho người tiêu dùng thông qua hoạt động quảng cáo là một trong 8 hành vi bị cấm, được quy định trong luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng.

- Được cung cấp thông tin trung thực là một trong 5 quyền của người tiêu dùng theo luật An toàn thực phẩm và là một trong 6 quyền của người tiêu dùng theo luật Chất lượng sản phẩm, hàng hóa.

- Quảng cáo không đúng hoặc gây nhầm lẫn về công dụng của sản phẩm, hàng hóa là một trong những hành vi bị cấm theo quy định của luật Quảng cáo.

Để bảo đảm quyền được cung cấp thông tin chính xác cho người tiêu dùng, những quy định trên đây của pháp luật phải được nghiêm chỉnh thực hiện. Có thể nói quyền này của người tiêu dùng đang bị thách thức.

Về quảng cáo: Có không ít quảng cáo thiếu trung thực, thậm chí có trường hợp mang tính lừa dối, gây bức xúc cho người tiêu dùng. Có loại thực phẩm chức năng được quảng cáo chữa được hàng chục bệnh, khi bị cơ quan chức năng phát hiện, đơn vị kinh doanh đã chuyển địa điểm đi thành phố khác và mang tên pháp nhân khác.

Về ghi nhãn hàng hóa: Theo quy định của luật An toàn thực phẩm, việc ghi nhãn đối với thực phẩm chức năng không được thể hiện dưới bất kỳ hình thức nào về tác dụng thay thế thuốc chữa bệnh. Đây là kênh thông tin quan trọng, nếu ghi đúng, ghi đủ đã cung cấp cho người tiêu dùng những thông tin cần thiết về hàng hóa, dịch vụ. Tuy nhiên, một khi đã là hàng giả thì những thông tin ghi trên nhãn lại trở thành cái bẫy lừa người tiêu dùng.

Vì vậy, chống hàng giả sẽ loại bỏ được những thông tin không chính xác, không trung thực.

3) Bảo đảm quyền được lựa chọn:

Lựa chọn hàng hóa, dịch vụ, tổ chức, cá nhân kinh doanh cũng là một trong 8 quyền của người tiêu dùng. Tuy nhiên, trước một thị trường tiềm ẩn nhiều nguy cơ do hàng giả, hàng thật “vàng, thau” lẫn lộn, để thực hiện quyền này đối với người tiêu dùng không phải dễ dàng. Chống hàng giả là làm lành mạnh hóa thị trường, giúp người tiêu dùng thực hiện được quyền lựa chọn của mình dễ dàng hơn, tránh mua phải hàng giả.

4) Bảo đảm quyền được bồi thường:

-Yêu cầu bồi thường thiệt hại khi hàng hóa không đúng tiêu chuẩn, quy chuẩn kỹ thuật, chất lượng, tính năng, công dụng là quyền của người tiêu dùng theo luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng.

- Được bồi thường thiệt hại về giá trị hàng hóa, về tính mạng, sức khỏe, thiệt hại về lợi ích gắn liền với việc sử dụng, khai thác hàng hóa, tài sản, là quyền của người tiêu dùng theo luật Chất lượng sản phẩm, hàng hóa.

- Được bồi thường thiệt hại do sử dụng thực phẩm không an toàn gây ra là quyền của người tiêu dùng theo luật An toàn thực phẩm.

Đó là những quy định của pháp luật. Để bảo đảm những quy định này được thực thi trên thực tế khi người tiêu dùng mua phải hàng giả, cần có sự can thiệp của các cơ quan chức năng.

Tóm lại, nạn hàng giả không chỉ gây thiệt hại cho nhà nước do thất thu thuế; cho doanh nghiệp làm ăn chính đáng do ảnh hưởng uy tín thương hiệu, giảm thị phần; cho chính sách thu hút đầu tư nước ngoài do môi trường cạnh tranh không lành mạnh; mà nạn hàng giả còn gây thiệt hại về kinh tế, sức khỏe, thậm chí tính mạng của người tiêu dùng.

Chính vì vậy, chống hàng giả không chỉ là trách nhiệm của các cơ quan chức năng của nhà nước mà còn là trách nhiệm của các tổ chức, cá nhân kinh doanh và toàn xã hội. Có thể nói, chống hàng giả vừa là công việc cấp bách, vừa là công việc lâu dài. Bởi nó đang gây thiệt hại to lớn và bức xúc cho xã hội, cần phải kịp thời ngăn chặn. Mặt khác, do lợi nhuận cao, hàng giả như một loại “ký sinh trùng” sống nhờ vào hàng thật, luôn thay đổi để “kháng thuốc” nên nó tồn tại một cách dai dẳng, nên phải xác định chống hàng giả là công việc lâu dài, từ đó có biện pháp phù hợp.

Để đem lại động lực sáng tạo, thúc đẩy tiến bộ và phát triển xã hội, cần đẩy mạnh công tác bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ. Để bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng, của các tổ chức, cá nhân sản xuất, kinh doanh chân chính và môi trường đầu tư, hy vọng rằng công tác đấu tranh chống sản xuất và kinh doanh hàng giả cần được đẩy mạnh hơn nữa thì nạn hàng giả sẽ bị khống chế và đẩy lùi./.